

tatus P. Coelius num. 123. Siguense grande inconvenientes & especialmente que como van muchos tales Indios à seruir fuera de su tierra y naturaleza, cincuenta, y otras mas leguas, à donde estan las minas, è ir cargados con sus comidas, mantas, y camas, adolescentes algunos de ellos, y mueren. Demas que la doctrina Christiana, que à los tales se auie de dar, se impide, y se cometan otras ofensas de Dios nuestro Señor, è se memos caba la gente de esa nueva Espana, è se siguen muchos daños e inconvenientes à lauida y salud de los dichos Indios &c.

Rescriptum ad unam Provinciam quomodo alii communi. Et hoc quidem quod in Mineris aliis censetur durata, in Minera Huanca Vicensis, quae viui est argenti, durissimum sanè videtur. Vnde præfatus P. Agia, qui Indos ad huiusmodi operas compelli posse probauerat, vbi rem propriis oculis attente perspexit, in profunditatem centum quinquaginta statuum descendens (est autem nobis Status, humani corporis mensura) per scalas peniles, & exiguae lumine lucernæ, palinodiam testatissimam recantauit, vt constat ex ultimâ clausulâ dicta lucubrationis. Et licet modò Indorum labor in monte illo non ita dicatur esse terribilis, vti erat quando à prædicto Padre profunditas est illa lustrata; semper tamen dama paruo discriminé perseverant. Vnde Rex noster Philippus Quartus, votis communibus hospitandus, post vitinam consultationem circa hoc habitam, Regiā sanè & Christianā magnanimitate promisit, obtentâ, vt speratur, pace, quam tot vndique bella distaminant; Indos à labore prædicto penitus releuando, & ex Hispania, Germania, ac Provincia aliis magnis quantumvis sumptibus, necessariam argenti viui copiam exportandam. Sic Dom Solorzarus Cap. 15. citato num. 91. Sit ergo pax, ô pacis Auctor, in diebus nostris, vt post nostros dies pacis fructum pacifici maris accolæ, quem desiderant, consequantur. Neque ego de hoc plura, vbi non per campos eruditiois excuso, sed rem conscientiæ ago, consulens breuitati, certusque post longiores discursus nihil obtinendum amplius, quam quod postrem illâ est consultatione firmatum.

Ex timore conscientia Regum nostrorum arguitur contra prætenam probabilitatem. Sed rogo iam cur ita sint circa negotium istud anxi, cum eorum conscientiæ possint, non subleuato grauamine, de quo loquimur, tranquillari? Ad tranquillandam enim conscientiam opinio lati probabilis sufficit, ea præseruunt quæ & intrinsecæ & extrinsecæ probabilitate prædicta comperitur. Hac de causa cum Indianum occupationem licitam multi esse negarent, nec leibus fundamentis, quia nec Pontifex potuit, quod erat alienum conferre: Regum tamen nostrorum conscientiæ omnino fuere tranquillæ, nec de dimittendo tali dominio tractarunt, quia pro illis erat probabilis satis opinio de potestate Pontificis, quam ipsos secutos Pontifices multi Doctores affirmant; & hoc satis superque est ad tranquillitatem conscientiæ quantumvis timoris inducendam. Item Catholici Reges de dimittendo regno Portugallæ numquam cogitarunt; cum tamen essent plures, qui non sine fundamento alterius ius præferendum affirmarent: quod meritò ab ipsis præstitum, quia sentientiam sunt probabilem lati amplexi, autoritate, iuribus, & rationibus commendata. Quod & in multis aliis possem similiter demonstrare. Cum ergo eorum animi in eâ, quam sequuntur, de grauamine Indorum sententiâ conquescant, signum est illam non eâ probabilitate gaudere, quâ gaudent alii, & ita non solidis fundamentis comprobari.

Nop folia eorum pietas, sed iustitia debet intali causâ misericordie. Si dicas hoc ipsorum pietati tribuendum. Fatebor equidem: quis enim Regum nostrorum perspectissimum non habeat pietatem? Sed certè non sola ibi pietas, sed iustitia etiam viderit pro miseriis ipsis aduocare. Quod manifeste confat ex eorum artestatione in nuper adducto Rescripto, in quo damnatio commemorant, quæ Indi ex statuta coactione ad metallorum effusionem incurunt: ad ea enim impedienda

non sola pietas, sed iustitia compellit, cui proprium est ius suum uniuersique conferre, & seruare incolumem, dum ratione officij peculiaris oritur obligatio.

115 Et hoc quidem quod in Mineris aliis censetur durata, in Minera Huanca Vicensis, quae viui est argenti, durissimum sanè videtur.

Vnde præfatus P. Agia, qui Indos ad huiusmodi operas compelli posse probauerat, vbi rem propriis oculis attente perspexit, in profunditatem centum quinquaginta statuum descendens (est autem nobis Status, humani corporis mensura) per scalas peniles, & exiguae lumine lucernæ, palinodiam testatissimam recantauit, vt constat ex ultimâ clausulâ dicta lucubrationis. Et licet modò Indorum labor in monte illo non ita dicatur esse terribilis, vti erat quando à prædicto Padre profunditas est illa lustrata; semper tamen dama paruo discriminé perseverant. Vnde Rex noster Philippus Quartus, votis communibus hospitandus, post vitinam consultationem circa hoc habitam, Regiā sanè & Christianā magnanimitate promisit, obtentâ, vt speratur, pace, quam tot vndique bella distaminant; Indos à labore prædicto penitus releuando, & ex Hispania, Germania, ac Provincia aliis magnis quantumvis sumptibus, necessariam argenti viui copiam exportandam. Sic Dom Solorzarus Cap. 15. citato num. 91. Sit ergo pax, ô pacis Auctor, in diebus nostris, vt post nostros dies pacis fructum pacifici maris accolæ, quem desiderant, consequantur. Neque ego de hoc plura, vbi non per campos eruditiois excuso, sed rem conscientiæ ago, consulens breuitati, certusque post longiores discursus nihil obtinendum amplius, quam quod postrem illâ est consultatione firmatum.

116 Vnum illud addam, quod minimè præteriundum duxi, cum rei notitia ad me hoc ipso, quo ista scribo, tempore, Nostrorum per litteras relatione delata fuerit, heri videlicet: Deprehensem scilicet Indos, qui ex regione non parum distat ad Huanca velicanum montem adiungunt, cum propè accedunt, monti sacrificare solitos hoc ritu, vt intra domum aliquam convenientes, ex mayzio, & aliis terræ fructibus, familiari ipsorum alimento, quilibet coram se paruum disponat aceruum: hos autem omnes copulantes, ex iis grandiorem aceruum constituant, & illum monti suis ceremoniis immolant, ab eo enix postulantes, ne illis noxiis & extortis sit, vt de more habet, nec tremuli & intoxicati fatalis & lethalis pueris haustu, sed incolumes ad lares proprios reuertantur. Adeò parum in ipsis prouexit fides post diuernam illius prædicationem, dum importuno huic labori affixi, vix poslunt terio, & cum debitâ ad fidem affectione piâ, de illius necessario ad salutem dicamine cogitare.

117 Dum Hebrei in Ægypto intolerandis laboribus affliguntur, periclitatur fides, & in Idolatriæ barathrum eorum plurimi deturbantur. Hinc Deus illis per Ezechiel 23. vers. 8. sic exprobrat: Insuper & fornicationes suas, quæ habuerat in Ægypto, non reliquit. Hinc & vitulum in deserto post tot Dei mirabilia à Deo in eorum patrata gratiam, mihi infideles adorant, quasi Ap. in Ægyptum, vt boni testantur Interpretes. Videndum

In Mineris argenti viui id certius competruntur.

Palinodia P. Agia.

Seruitus in rebus nata domino resquit impo ni, unde pro personis arguitur. I. Sanc tūs. Seruitus est vita in metu. Horatius.

solutum non amittatur. Quomodo ergo libero homini seruitus imponi valeat, qui nullum prater Deum dominum recognoscit? Est autem de rebus ad personas vſitatum in jure argumentum, vt probat Euerardus in Topicis legalibus l. 38. & personæ rebus quibuslibet pretiosissimis præponuntur I. Sanc tūs Cod. de Sacros. Eccles. & alibi. Sufficiat ergo Indis quod semper cum metu viuant, hoc enim genus seruitutis est iuxta Horatii illud Epif. 16.

Qui metuens viuit, mili liber non erit umquam:

Non illis durius aliud seruitutis genus adiuvamus.

Circa Co fessarii difficultas, ubi seruitutis perso naliē virget.

122 Sed quid Confessarii facient vbi personale seruitutis perseverat, obnitionibus quibusdam vſib⁹ aut etiam Provinciis, eo quod dicant non posse alter ea, quæ ad victum necessaria sunt, ex terra fructibus, aut re pecuniaria compari?

Non abſoluendos male fidei penitentes, & quid de diſibus.

Respondeo tales, si in malâ fide sint, nequaquam abſoluendos, vt est compertum, cuius erit indicium, si de seruitutis talis coactione in Confessione se accudent. Si vero vt dubii, Confessarius suo non defit officio, id quod est obligationis aperiens. Quid enim? Dicat seruitutis esse licitum? Mentietur. Poenitentis id conscientia relinquit? Non erit id certè conueniens, nec licet: ideo enim dubitationem proponit suam, vt à Confessario, Claves non ſolum potestatis habentia, fed scientia etiam, dirigatur.

123 Dices poſte Confessarium rationabiliter ſuſpicari, si illicitum dicat eſe seruitutis, & reſtitutionis obligationem aperiāt. Poenitentem nihilominus contra illius declarationem aſtrum, ex quo maius in ipſum damnum reſultabit, quod euirare Confessarius debet, temporalē vnius incommode spirituali alterius poſthabendo.

Venit hoc non videtur ſtare poſte in caſu, de quo loquimur: rogar enim Poenitens an peccatum ſit in eo foro, in quo nequit Confessarius reſpondionem legitimam denegare. Si praesertim conſiteatur ſe ſub eo dubio seruitutis retinuiſſe: an ſcilicet graueriter peccarit, nec ne? Tunc enim graue peccatum eſt, vt communiter Doctores admittunt. Si enim Confessarius id Poenitentis conſientie remittat, conſientia dubia relinquitur, vt erat anteā, & ita ſimiliter ſuſpicari poterit eum in peccatum relapsurum. Si enim id ratio nobilitate derecta veritate ſuſpicatur, multo id erit certius dubio permanentē. Et quidem Poenitens tenet veritatem inquirere: ergo & Confessarius directe reſpondere. Videantur Portel Tomo 2. Casi. 45. num. 5. P. Thomas San chius lib. 2. de Maritimo, diff. 3. num. 8. P. Coninck diff. 8. de Sacramento Confessionis num. 1. & P. Layman lib. 3. tract. 6. cap. 1. 3. quſ. 4. num. 7. & P. Palau Tomo 4. tr. 2. 23. Puncto 1. 8. num. 10.

124 Si autem Poenitens in bona fide ſit, & ex maniſtatione peccatum graue in retentione seruitii verosimiliter timeatur, poterit diſimulare Confessarius, juxta valde receptam doctrinam, pro quā P. Palau ſuprā num. 7. plures adducit, quos & ipſe ſequitur, ſicut & Portel n. 1. & feq. & circa quam ſic loquitur Eligius Bassus in Floribus Theologij Moralis ver. Confessarius 4.

num. 8. Quod ſcilicet cum nulla ex motione Eligius speratur utilitas, & ignorantia invincibilis eſt, ſive Bassus.

facti ſive iuri diuini, naturalis aut humani, non tenetur Confessarius docere, vel monere: immo tenetur in hoc caſu tacere propter inconvenien tia, quæ inde ſequentur. Et hoc verum, quoniam per ignorantiam peccatum illud ſit in detri mentum proximi. Ratio eſt, quia nulli laqueum debemus iniicere: ſed admonere in hoc eveniu nihil aliud eſſet quam laqueum & offendiculum apponere: nam constitutus in ſtatū bonæ Fidei, Confessarii moſitione in malo & periculoſo verſabitur. Vnde cauere debet Confessarius ne plus reſpondeat quam à Poenitente interrogatur: ad ſummuſ contentus ſit ipſe Confessarius interrogare Poenitentem, nihilne ſit, quod animum eius grauet, aut conſcientiam ſcrupulosam red dat: quo pacto intelliget an culpatā ignorantiā labore. Sic Bassus, pro quo & videndum P. Escobar de Mendoza Tomo 2. Theolog. moral. lib. 16. num. 630. Et quod de Confessario dictum eſt, de Prædicatore pariter aſſerendum. Si enim in aliquod veniat oppidum, in quo tale aliiquid reſeptum vſu perspiciat, & ex admonitione id timeat, quod diximus, debet ab admonitione temperare; cum praefertim moſitiones huiusmodi grauia ſoleant incommoda fuſcire. Vnde cum Auguste contractus quidam vſurarius inualuit, quem tamen defendebant ciues, contulit Gregorius XIII. iniquum eſſe reſpondit, neque abſoluendos, qui ab eo non abſtinerent: ſed neque in ſuggeſtrā, neque in cathedralē eam rem traſtandam, ne daretur turbis occaſio. Sic P. Sanc tūs Parte 4. Historie Societatis lib. 3. n. 121.

Sicut &
Prædi cator.

C A P V T X I V .

An Indi licetē poſſint ad labores alios Reipublicā viles inuiti conduci, vel id debeat ſub grauiſ culpa reatu Reges Catholici prohibere.

§. I.

Recenſentur labores, & diuersæ ſententiae, ac Primū Assertio proponitur.

125 **M**ulti ſunt tales lege interdicti labores, aut Regiā facultate confeſſi, Diversi In dorū la bores. vſuue intrōducti, pro colendis ſci licei agris, pro paſtoriā curā, pro litterarum commercio; aut tabellariatu, pro pannificio, pro adiſiſiū ſacris & communib⁹, pro viarum ho ſpitiis, pro exportandis rebus ducta & oneribus uimentiōrum, aliisque: de quibus merito dubitatum an licite inuitis imponantur.

126 In quā quæſtione affirmat Dom. Solorzana plures paſſim doctos, pariter ac pios & Religiosos viros ſe agnouiffe, qui Indorum cauſam agentes, & miſeram atque abiectionem eorum conditionem dolentes, iniuriasque ac oppreſſiones, quas ſapē horum ſeruitiorum occaſione patiuntur, coactionem iſtam abſolute & generaliter damnarunt, qui & Regias aures affiduis litteris & quereſis ſuper ea tollenda implere non deſiunt. Pro

Quoſ licere in uitis ne gant plu res.

Ad quos Indi labores compelli poſſint.

Pro quorum ſententia grauia statim, & ſatis vigen tia fundamenta proponit. Et nihilominus contraria amplectitur, vt videri potest Tomo 2. lib. 1. cap. 4. & 5. & in Politicā lib. 2. cap. 5. 6. & 7.

Affirmat Dom. Solorzana nouem tamen cauſiones omniro ſeruandas ap ponit, ſeu maius dicere conditions ad coactionis huiusmodi justificationem, ſcilicet iuste diſti butios inter omnes labores, vt non quidam diſtibus conditions, alliſ ſotiantibus: vt ſeruitia ſunt que recen ſentur.

Pro quorum ſententia grauia statim, & ſatis vigen tia fundamenta proponit. Et nihilominus contraria amplectitur, vt videri potest Tomo 2. lib. 1. cap. 4. & 5. & in Politicā lib. 2. cap. 5. 6. & 7. Nouem tamen cauſiones omniro ſeruandas ap ponit, ſeu maius dicere conditions ad coactionis huiusmodi justificationem, ſcilicet iuste diſti butios inter omnes labores, vt non quidam diſtibus conditions, alliſ ſotiantibus: vt ſeruitia ſunt que recen ſentur.

Ex domi nio juriſ diſtioniſ. quod deſi niuſ. Caramuel.

Quoniam omnes ſuperiores leges & cauſiones ad unguem ſeruare in tantā hominum rerum, prouinciarumque diuerſitate ac peruerſate, Magistratumque diſtantia, diſſiſtū eſt; illis autem non ſeruatis, Indorum ad prædicta ſeruitia coactionem non inuictiuitam tantum, verū tyrannidem quoque aut rapinam redolere videtur; merito video plures doctos, pios, & graues viros, in eis conſilenda aut approbadā, herere pa riter & horree; ipſumque ſupremum Indiarum Conſilium (quod non minori prudentiā quam pietate refulget) ita variè, & ſemper quidem parcè & ſtricte ſuper hoc articulo reſcripsiſſe. Hæc ille. Pro quo & in Politicā pag. 105. Col. 2.

127 Quibus ſanē doctiſſiſmus vir id, quod adiſſicauerat, videtur penitus demoliri. Atqui eodem attente, conditions tales ſunt ſeruati diſſiſtū, & iis non ſeruatis in tyrranidem incurritur: ergo ſententia talis nequit fuſtineri. Conſequētia eſt legitima: quia id, ex quo in tyrranidē faciliter prolati potest, nequit tutā conſientia permitti, vt eſt cuius ſanē ſapiencia manifestum. Praterquā quod paria ſunt aliiquid eſſe imposſibile, & multum diſſiſtū.

1. Apud Iulianum. 5. Conſat. C. de legat. 1. Pro quo & alia apud eundem Cap. 4. cit. num. 109. Si ergo diſſiſtū eſt, & valde quidem diſſiſtū, vt experimenteris eſt innumeris comprobatum, conditions ſeruari prædictas, imposſibileſ debent profeſſoꝝ reputari. Ex quo ſequitur prædictam ſententiam locum habere non poſſe, cum imposſibilia requirat; & præterea imposſibile eſt non incurri tyrranidem; cum ſit imposſibile ponit illud, per quod certum periculum tyrranidis tol letur. Quibus praiaſtis

128 Dico Primū. Licitē poſſunt Indi ad labores aliquos Reipublicā in primis neceſſarios Chriſtianā moderatione compelli, juxta dicta ſuperius. Sic P. Acosta lib. 3. de procurandā Indorum ſalute cap. 17. & plures alii non minuſ pii, docti, & prudentes Theologij ac Iurisprudencij Profeſſores, vt teſtatur Dom. Solorzana Cap. 4. cit. num. 48. & in Politicā pag. 87. Col. 2. Quod & ipſe adeo robuste & eleganter probat, vt de veriſimilitudine, ac morali ferē evidentiā vix dubio Thesauri Indi Tom. I.

S. II.

Assertiones alie pro Indorum opeſis, magis in ſpeciali.

129 D Ico ſecundo. Pro agriculturā conuenienter poſſunt compelli Indi, congruā laboris mercede, & opportunitate temporis aſſignata. Sic citati & conſtat, quia occupatio hæc omnium eſt maximē neceſſaria ad vita fuſtinationem, circa quam à noſtriſ eſt Regibus opportunitye prouidum. Videndum Dom. Solorzana Tomo 2. lib. 1. Cap. 7. & in Politicā lib. 2. cap. 9.

Illud diſſiſtū, quod ad ſalarium ſpectat; vi detur enim tenui, cum duplo maius voluntari ſoluerat agricoli, ex quo appetet illud neque infimi attingere quantitatē. Accedit alimenta etiam eſſe tenuia; ſolū enim mayzium toſtum, aut aquā ferē merā decoctum, quotidie tribui tur: unde iſti coguntur toro tui laboris tempore pane & aquā jejunare. Quod ſcilius loquimur, & quod vidimus teſtamur. Et mirum quidem eſt, quod cum rerum omnium preia ſupra modum excreuerint, & omnium artificium ſtipendia ſint majora, in ſolis Indis ad laborem ex labiſ propria & patrii extractis, labore aqua